

A feladat szerintük a differenciált tanulásirányítás széles körű alkalmazása. További sürgető teendőként a következőket jelölik meg: "jól kidolgozott programokra, teljes részletességgel kidolgozott tanítási stratégiák kimunkálására lenne szükség"; "meg kellene határozni az egyes osztályok követelményeit is, ezeknek a követelményeknek pedig a tananyagból kellene »kinőniük«, azt kellene leképezniük".

Meg is kérdezik: "mindezt ki végezze el?". A vizsgálat tapasztalatai alapján felelnek is a kérdésre. "Az OPI tantervfejlesztő (korrigáló) munkája mellett is szükség van a... helyi fejlesztési tervekre. Ennek alapján számtalan taneszközt, tanítási eljárást, módszert stb. lehetne kimunkálni." Így részt venne minden egyes pedagógus a fejlesztési munkákban, hiszen "a tevékenység fejleszti a személyiséget" — írják. Ha minden gyakorló pedagógus törekedne a problémák megoldására, hamarabb lehetne eredményt elérni. Ebben kíván Tolna megye példát mutatni.

A Csizmazia Sándor irányította munkában közreműködtek: Gubicza Lajosné, Molnár Géza, Pukli Éva, Szvath Imréné, Ványi Lászlóné — a Tolna Megyei Pedagógiai Intézet munkatársai és Bognár Vendel, Kovács Lászlóné, Molnár Józsefné, Nagy Andorné, dr. Szenczi Lászlóné, Török Miklós szakfelügyelők.

Petriné Feyér Judit

PATRIARCHÁTUS, PÁRT, NÉPESSÉG ÉS PEDAGÓGIA

Ed. by E. B. GUMBERT

Center for Cross-cultural Education. Atlanta, Georgia, 1985.

Georgia State University. 104 p.

Többféle rendezőelv gyűjthet köteté tanulmányokat. E könyv esetében az összehasonlító pedagógia módszere a közös. Az angolszász olvasókat feltételező kiadvány kuriózumként kínálja az afrikai, a kínai—vietnami és a szocialista országokbeli fejlődési és köznevelési tényezőket vizsgáló írásokat. A kötet címe is az említett térségek fejlődési, népesedési és közoktatási problémáinak összefüggéseire utal. Sok statisztikai adattal, összehasonlító táblázattal, számszerűsítve próbálják a tanulmányok szerzői felvázolni a vizsgált országokra jellemző fejlődési vonalakat és az ezekhez kapcsolódó köznevelési mutatókat.

A magyar olvasó számára a kötet érdekessége a szocialista országokkal foglalkozó tanulmány. Az írás pontos címe: "Köznevelés, foglalkoztatás és fejlődés a kommunista országokban", szerzője Harold J. Noah. A szövegezés egyértelművé teszi, hogy a szerző "fontos jelenségként" könyveli el a szocialista világot, amelyet meg kell érteni, meg kell ismerni: ezért tartja lényegesnek elemzését. Munkájában "kommunista országnak" tekinti pl. Afganisztánt, Madagaszkárt is, ami a köznevelési rendszerek vizsgálata szempontjából problematikus összehasonlításokat eredményez. Annak ellenére azonban, hogy több fejlődő országot is a "kommunista világba" sorol, elemzése alapvetően mégiscsak az európai szocialista országokra és Kínára irányul.

A tanulmány terjedelme és a választott téma bonyolultsága elkerülhetetlenné teszi a leegyszerűsítéseket. Annak ellenére, hogy a szerző láthatólag jól ismeri a vizsgált területet és tisztában van a szocialista országok hasonló és eltérő jellegzetességeivel, a tanulmány elnagyolt, információi — ha nem is tudatosan, de — félrevezetőek, és nem igazán alkalmas arra, hogy a tájékozatlan olvasó tárgyilagos képet kapjon belőle. Idézetei szövegösszefüggésből kiragadottak, "forráskezelése" tehát már magában hordozza a "hibalehetőségeket". Időben nem differenciálja megállapításait. 10—20, néha 50 évvel ezelőtti, kifejezetten a Szovjetunióra jellemző gazdasági, köznevelési sajátosságok keverednek napjainkra is érvényes tendenciákkal. Ezeknek az elkülönítésére a feltételezett olvasórétagnak nincs lehetősége, hiszen éppen ebből az írásból ismerkedik a témával. Nekünk viszont, akik "otthon" vagyunk benne, nagyon zavaróan hatnak ezek a félinformációk, leegyszerűsítések.

A szerző 7 fő tétel köré gyűjti a szocialista országok általa jellemzőnek tartott közoktatási mutatóit:

1. a Szovjetunió vezető szerepe,
2. közoktatási erőfeszítések és sikerek,
3. megoldatlan problémák,
4. szabályozás, parancsolás, kényszerítés,
5. a gazdaságot szolgáló oktatástervezés,
6. a politechnikai nevelés központi szerepe,
7. a nevelés ideológiai jellege.

Érdemes közelebbről megnézni, hogyan értelmezi a szerző tételeit. Egy recenzió nem vállalkozhat ezek részletes elemzésére, de néhány gondolat erejéig kötelessége kommentálni e megállapításokat.

A megfogalmazás egyértelművé teszi, hogy e mutatók mint elmarasztalások kerülnek kifejtésre. Még a második helyen említett pedagógiai sikerek — amelyek elsősorban a beiskolázási arányszámok tükrében jelennek meg — is re-

latíve leértékelődnek, mert "egy nemzetnek nem kell kommunistának lennie ahhoz, hogy a tanulás kapuit megnyissa állampolgárai előtt" — írja a szerző. E kétségtelen tény a megfogalmazás módja és a szövegben elfoglalt helye teszi igazságtalan értékítéletté.

A megoldatlan problémák címszó alatt vázlatosan kifejtett gondolatok azt sugallják, hogy a szocialista közoktatásnak lényegi része az iskolarendszer kiterjesztésével beigért, de az évtizedek alatt beváltatlan maradt gazdasági és szociális előrelépés. A megfogalmazás itt is politikai értékítéletet tükröz és leegyszerűsítve hordozza azt a problémát, amely pl. Magyarországon a hátrányos helyzet, a társadalmi mobilitás és az iskola feladatai közötti összefüggés kérdését érinti. A közoktatás sehol a világon nem mentes a megoldatlan problémáktól — ismeri el a szerző —, de feltételezi, hogy a szocialista országok hivatalos szervei által hirdetett oktatási és oktatáspolitikai célok, valamint megvalósulásuk között az átlagosnál is nagyobb a szakadék. Állítását valószínűleg a személyi kultusz idejéből való "hurra-optimizmusra" alapozza. Történetietlen gondolkodás azonban e szemlélet későbbi időszakokra való adaptálása. A leegyszerűsítés tehát ez esetben is félrevezető.

Egy másik közoktatási jellemző a szerző szerint a túlszabályozottság, a különböző iskolatípusokat végzettek kényszerítése kijelölt munkahelyekre. E kérdés tárgyalásánál is érvényesül a tér- és időbeni differenciálatlanság, mert a szerző nem jelzi, hogy melyik ország melyik időszakára gondolva állítja: "Az állampolgár nem választhatja meg szabadon sem a munkahelyét, sem a foglalkozását." Ha pl. magyar viszonylatban a szerző a pályakezdő diplomások irányított elhelyezkedésére gondol — ami az elmúlt 40 évben igencsak különböző formákban jelentkezett —, akkor idézett kitétele ismét csak félrevezető információkat közöl a szocialista országok oktatás- és foglalkozáspolitikájáról.

A leginkább elfogadható ismertetést a politechnikai nevelés központi szerepéről kapjuk. Itt a szerző a fogalom értelmezésének alakulását mutatja be vázlatosan a Szovjetunió főbb közoktatás-történeti korszakaiban.

A tények és adatok önkényes csoportosítása és ebből adódóan megkérdőjelezhető minőségű információértéke után a nevelés ideológiai jellegét tárgyalva a szerző kifejezetten saját véleményét fejti ki. Ezzel lehet vitatkozni, de ez már ténylegesen érvek csatája lehet, ellentétben az eddigiekkel, ahol látszólag evidens tények valóságtartalma bizonyult hamisnak az adott összefüggésben.

A szerző véleménye szerint a következő fontos célok játszanak szerepet a szocialista közoktatás ideológiai arculatának formálásában: olyan új generá-

ció felnevelése, amelynek életcélja az új társadalom felépítése; a falu és a város, a fizikai és a szellemi munka közötti különbség megszüntetése. A nevelés ideológiai jellege szerint azt jelenti, hogy a gazdasági, gazdaságossági megfontolások sokszor háttérbe szorúlnak az említett "ideológiai" jellemzők mögött. Annak a véleményének ad hangot, hogy a szocialista országok az iskola társadalomformáló szerepét a valóságosnál sokkal többre tartják; mintegy idealizálják azt. Az utóbbi években annyi változás történt, hogy ez a — szerző szerint utópisztikus — felfogása az iskolának megszűnőben van.

A tanulmánynak ezek a zárógondolatai sokkal inkább figyelmet érdemelnek, mint előző megállapításai, amelyek — mint láttuk — nem alkalmasak a vállalt téma tárgyilagos bemutatására. Itt ugyanis a szerző olyan kérdést feszeget, amellyel — legalábbis Magyarországon — valóban szembe kell néznünk. Az iskola társadalmi szerepe, céljai nem tisztáztak sem a nevelésfilozófia, sem a gyakorlati pedagógia szintjén.

Egy könyvismertetés kapcsán önkényesnek tűnhet a kötet mindössze egy tanulmányának a bemutatása. Véleményem szerint legalább két szempont indokolja ezt a kissé szokatlan lépést. Egyrészt tanulságos megismerni, milyen kép alakul ki országunkról, a szocialista társadalmi rendszerről nem a politika, hanem az "objektív" adatokkal, statisztikai tényekkel dolgozó tudomány szférájában. Ünérzetet bántó a leegyszerűsítéseknek, sommás állításoknak ez az együttese. Másrészt gondolkodásra késztet azért is, vajon saját munkánkban nem követünk-e el hasonló hibákat, hiszen a könnyebb ellenállás irányát jelenti, ha a rendelkezésre álló adatok, információk segítségével, de kellően át nem gondolt módon jutunk el tudományosnak mondott következtetésekre.

Szabolcs Éva

G. DE LANDSHEERE: PEDAGÓGIAI KUTATÁSOK A NAGYVILÁGBAN

Paris, 1986. Presses Universitaires de France. 400 p.

A könyv szerzője a kísérleti pedagógia egyik legismertebb szakértője napjainkban. Új művében arra tett kísérletet, hogy összefoglalja e tudományág történetét és legfontosabb eredményeit a kezdetektől napjainkig. Nyolcszáz pedagógiai kutató, számtalan kutatóintézet és nagy nemzetközi szervezet nyújtott információkat ahhoz, hogy sikeres legyen a maga nemében eddig egye-